

**ЕФЕКТИВНА ТА ПРОЗОРА
ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ
КОРОТКИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ПУБЛІЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ**

Публічні консультації відбулись в рамках проекту «Парламент та громадяни: відкритий діалог у період війни», що реалізується громадською організацією «Інститут Республіка» в межах Програми USAID «РАДА: наступне покоління», що виконується громадською організацією «Інтерньюз Україна». Зміст обговорення не обов'язково відображає погляди USAID чи уряду Сполучених Штатів.

Публічні консультації були проведені Головою комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Оленою Шуляк у партнерстві з громадською організацією «Інститут Республіка».

ЗМІСТ

01 Контекст	3
02 Загальний огляд публічної консультації	4
2.1 Процес публічних консультацій	4
2.2 Загальні результати консультації	4
03 Результати публічних консультацій	6
1. Які, на вашу думку, мають бути принципи відновлення?.....	6
2. Як має виглядати розподіл повноважень між центральним, регіональним та місцевим рівнем?.....	9
3. Яким має бути механізм відбору населеного пункту для комплексного відновлення? (критерії, принципи тощо)	11
4. Яка має бути пріоритетність відбору проєктів для відновлення? (критерії, наявність планувальної документації тощо)	12
5. Як, на Вашу думку, повинна виглядати архітектура планувальних документів, які стосуються відновлення та розвитку?.....	13
6. Як, на Вашу думку має виглядати та виконуватись проєктна документація на будівництво, її експертиза та страховий фонд в розрізі цифровізації?	14
7. Що, на Вашу думку, потрібно зробити, щоб забезпечити контроль за процесом відновлення?.....	14
8. Яким чином, на Вашу думку, потрібно забезпечити контроль за процесом відновлення або які додаткові державні контрольні функції слід запровадити у цій сфері порівняно з існуючими на сьогодні?	14
9. Які інфраструктурні та інші проєкти для відновлення громади мають бути впроваджені насамперед?	15
10. У якому форматі бізнесу зручно долучатись до процесів відновлення?	16
11. Які мають бути переваги щодо проєктів відновлення для деокупованих та прифронтових громад?	16
12. Як забезпечити залученість громадян та інших зацікавлених сторін до процесів реалізації проєктів в розрізі цифровізації?.....	17
13. Як забезпечити стандарти доступності та інклюзивності відновлення на всіх рівнях, щоб врахувати потреби маломобільних, незахищених, малопредставлених та інших вразливих груп населення?	18
14. Чи потрібно проводити публічні консультації/обговорення з населенням щодо політики відновлення і розвитку?	19
15. На якому етапі відновлення потрібно проводити публічні консультації/обговорення з населенням, бізнесом щодо політики відновлення?	20
16. На що політика відновлення має впливати ще, окрім інфраструктурних питань?	21
17. Які ще питання має врегулювати цей законопроект?	21
18. Що ще потрібно врахувати при формуванні політики відновлення?.....	23
04 Висновки	26
05 Процес проведення консультацій	27
5.1 Формат консультацій	27
5.2. Учасники консультацій та демографічний профіль	27

КОНТЕКСТ

Законопроект «Про засади відновлення України» – законодавча рамка, яка регулюватиме аспекти відновлення.

Метою проєкту Закону України «Про засади відновлення України» є:

- запровадження засад для ефективного, прозорого та підзвітного відновлення України;**
- створення умов для залучення широкого кола людей в Україні та поза її межами до відновлення;**
- забезпечення умов для сталого зростання економіки та відновлення інфраструктури;**
- створення інструментів, щоб наші партнери були впевнені в надійному та прозорому партнерстві з Україною.**

Законопроект складається з 7 розділів, 36 статей та прикінцевих положень, які включають зміни до низки чинних законів України.

В ньому закріплені ключові 14 принципів державної політики у сфері відновлення, зокрема принцип людиноцентричності, який передбачає, що в центрі політики відновлення стоїть людина, її права, свободи та законні інтереси, не залишаючи нікого осторонь. Наскрізними принципами політики відновлення є принципи “будуй краще ніж було”, а також нового європейського Баухаусу (NEB) - ініціативи, започаткованої в Європейському Союзі з метою практичної імплементації Європейського зеленого курсу.

Також законопроектом визначено органи, які здійснюють державну політику у сфері відновлення, чітко зафіксовані об'єкти та форми відновлення, зазначені джерела фінансування проєктів відновлення і контроль та нагляд у сфері відновлення, а також врегульовані засади функціонування Єдиної цифрової системи відновлення України DREAM - інтегрованої інформаційно-комунікаційної системи, що призначена для автоматизації процесів управління проєктами відновлення, та для моніторингу реалізації цих проєктів та використання фінансових ресурсів.

Цей законопроект – важлива частина виконання умов плану Ukraine Facility, згідно з яким Україна отримає від ЄС допомогу в розмірі 50 млрд євро. У ньому законодавчо зафіксували обов'язкову відповідність принципам зеленої, інклюзивної та цифрової економіки.

Запровадження цього законодавчого інструменту має дозволити подолати наслідки війни і створити умови для соціально-економічного зростання, покращити життєдіяльність населення та бізнесу.

01

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ПУБЛІЧНОЇ КОНСУЛЬТАЦІЙ

2.1 ПРОЦЕС ПУБЛІЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Публічні консультації: «Ефективна та прозора політика відновлення» проходили у липні та серпні 2024 року та були проведені Головою комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Оленою Шуляк у партнерстві з громадською організацією «Інститут Республіка».

Метою публічних консультацій є збір пропозицій та думок ключових стейкхолдерів щодо політики відновлення та ініціатив, запропонованих у проєкті Закону України «Про засади відновлення України», з метою наступного доопрацювання законопроєкту. Очікується, що публічні консультації охоплять широке коло питань, які виходять за рамки законопроєкту, але можуть бути ідеями для розробки наступних нормативно правових актів у сфері відновлення.

Публічні консультації відбувались у форматі онлайн заходів на платформі Zoom. Формат передбачав проведення трьох онлайн зустрічей учасників консультацій, де вони працювали в робочих групах і надавали свої пропозиції. Одночасно публічні консультації проходили у форматі електронного анкетування. Ті учасники, які не були присутні на подіях, мали можливість висловити свої думки та пропозиції у будь-який зручний для них час. Публічні консультації тривали до 23 серпня 2024 року включно.

До участі запрошували громадян, народних депутатів, представників органів місцевого самоврядування, міністерств, міжнародних організацій, ГО, бізнесу, професійних спільнот, які працюють з темою відновлення та містобудування, експертів з економіки та інвестицій, ЗМІ, представників ветеранських спільнот, маломобільних груп та інших активних громадян.

Пропозиції громадян, напрацьовані на публічних консультаціях, будуть враховані під час доопрацювання законопроєкту «Про засади відновлення України» і можуть бути ідеями для розробки наступних нормативно-правових актів у сфері відновлення України.

2.2 ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Цінність результатів публічних консультацій «Ефективна та прозора політика відновлення» полягає в тому, що вона репрезентує думки широкого кола зацікавлених осіб – від жителів громад, які є отримувачами послуг, до експертного середовища. Зокрема, вони підтвердили актуальність та нагальну необхідність вже зараз, до завершення бойових дій в країні, мати виважену законодавчу базу політики відновлення регіонів і територій.

Також вони вказали на потребу вдосконалити процеси формування та реалізації політики відновлення, зокрема:

- доповнити перелік ключових принципів державної політики у сфері відновлення, закріплених у відповідному законопроєкті;

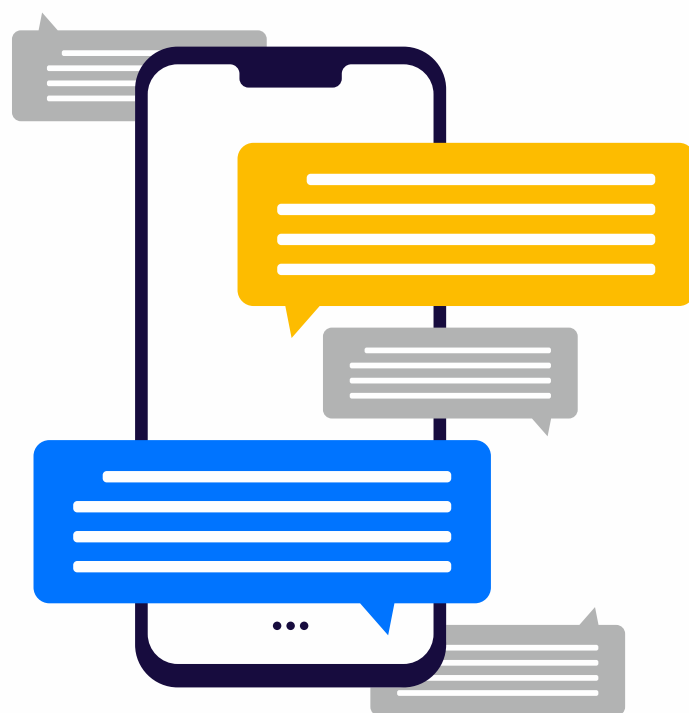
- забезпечити прозору та ефективну діяльність визначених органів, які здійснюють державну політику у сфері відновлення, шляхом чіткого і зрозумілого розподілу повноважень, координації дій на всіх рівнях влади, використання можливостей цифровізації тощо;
- визначити чіткі критерії пріоритизації відновлення об'єктів, механізм відбору населених пунктів для комплексного відновлення, та способи їх відновлення;
- прописати формати та умови, за яких бізнес був би зацікавлений долучатись до процесів відновлення;
- розробити ефективний механізм контролю та нагляду у сфері відновлення тощо.

Ефективна законодавча база дозволить побороти наслідки війни, створити умови для соціально-економічного зростання, покращення життєдіяльності населення і відповідно – сприяти поверненню українців з еміграції.

Також учасники консультацій вказали на головний фактор якісного відновлення – аналіз економічного та людського капіталу. Без розуміння громадами, хто житиме на цій території і скільки туди повернеться емігрантів та переселенців, а також без інвестиційних перспектив для бізнесу планувати якісне відновлення неможливо.

Під час публічних консультацій було напрацьовано конструктивні пропозиції з удосконалення запропонованої редакції проекту Закону «Про засади відновлення України», зокрема, щодо термінології, яка застосовується у проекті; сфер відповідальності, мети та функцій законопроекту; джерел фінансування; врахування екологічних проблем, яких зазнали території внаслідок бойових дій; залученості громадськості до процесів відновлення та комунікації влади з нею.

Маємо відзначити, що деякі пропозиції учасників публічних консультацій можуть бути враховані у подальшій законотворчій роботі, зокрема, щодо внесення змін до податкового та земельного законодавства України, Закону «Про регулювання містобудівної діяльності», інших.

02

РЕЗУЛЬТАТИ ПУБЛІЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

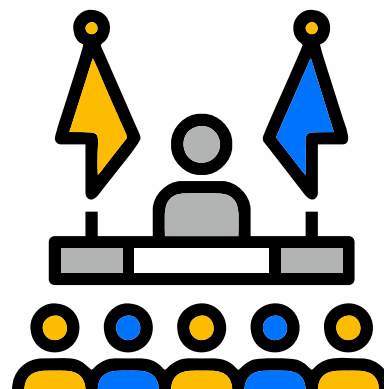
1. ЯКІ, НА ВАШУ ДУМКУ, МАЮТЬ БУТИ ПРИНЦИПИ ВІДНОВЛЕННЯ?

Участь в обговоренні цього питання взяли представники 5-ти груп (влада і експерти, бізнес, міжнародні партнери та жителі громад). Кожна група вносила пропозиції з огляду на свої інтереси та фаховість. Нижче наводимо узагальнені відповіді кожної з них.

ГРУПА «ВЛАДА ТА ЕКСПЕРТИ»

Учасникам запропонували розглянути 14 принципів та обрати серед них щонайменше 5 основних, на яких має базуватися політика відновлення:

1. людиноцентричність;
2. законність;
3. новий європейський Баухаус;
4. «будуй краще ніж було»;
5. інтеграції;
6. децентралізація та субсидіарність;
7. співробітництво та координація;
8. планування та пріоритизація відновлення;
9. фінансова сталість;
10. доброчесність;
11. відповідальність;
12. «всі бачать все»;
13. цифровізація;
14. відсутність дискримінації та рівність прав і можливостей жінок та чоловіків;
15. інше.

Втім, варто відзначити, що представників вказаної групи не обмежували вибором лише цих варіантів, а й заохочували додавати свої пропозиції. Їх ми об'єднали в умовні групи за темами.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ПОЛІТИКУ ВІДНОВЛЕННЯ:

- принцип, який забезпечує збереження та врахування цінності природного капіталу у процесі відновлення – положень Плану Ukraine Facility, а саме: «Не завдати шкоди довкіллю», що означає провадження і підтримку видів діяльності та заходів з відновлення, які не завдають значної шкоди клімату, біорізноманіттю та іншим складовим навколишнього природного середовища, а також, де це потрібно, заходів, спрямованих на запобігання, зменшення або компенсацію шкідливого впливу на довкілля під час провадження діяльності та заходів з відновлення;
- принцип низьковуглецевого розвитку (підтримка відновлювальних джерел енергії, скорочення викидів парникових газів тощо);
- принцип кліматичної стійкості і адаптації до змін клімату (при відновленні у галузях, розвитку міст, інфраструктури, землекористуванні);

- стимулювання зеленої економіки (включаючи циркулярну): нових видів діяльності, робочих місць, товарів та послуг, ресурсоефективних та інноваційних технологій.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВРАХУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ:

- при реалізації політики відновлення зважати на обмеженість ресурсів та економічну доцільність;
- подбати про розширення джерел фінансування, залучення міжнародних, місцевих інвестицій тощо;
- раціональне та правомірне залучення коштів;
- «спершу створити економічне підґрунтя, домогтися економічної сталості на територіях, які плануємо відновлювати. Тоді можна говорити про відбудову»;
- впровадити гнучкий механізм залучення міжнародної технічної допомоги;
- врахування демографічної ситуації в країні.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ХОДОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ:

- удосконалення системи аудиту, зовнішнього моніторингу;
- координація служб відновлення на місцях;
- наявність підзвітних механізмів з виділення та використання коштів;
- комунікація з громадськістю через засоби масової інформації.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ЗАЛУЧЕНОСТІ УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСІВ ВІДНОВЛЕННЯ:

- «не залишимо нікого осторонь» – принцип ООН, який включає партисипативність, багаторівневе залучення, трансдисциплінарний підхід;
- «Агентства відновлення мають отримати окремий статус і бути долучені до конкурсної комісії, також залучення донорів, міжнародних організацій. Потрібне розуміння, хто що реалізує»;
- «нічого про нас без нас» – це про врахування інтересів жителів громад (отримувачів послуг).

Також варто відзначити, що запропонований до розгляду принцип «децентралізація» учасники цієї групи вважають підходом, а не принципом; принципи «всі бачать все» та «цифровізація» називають інструментом.

Крім того, на їх думку, принцип «законність або верховенство права» не потрібно виносити окремо, він має виконуватися за замовчуванням в країні, що претендує на своє місце серед законослухняних цивілізованих європейських країн.

ГРУПА ПРЕДСТАВНИКІВ БІЗНЕСУ

Учасники цієї групи розглянули запропоновані 14 принципів, з них виділили найосновніші. Також вони роз'яснили, як їх розуміють:

- **відповідальність** (принцип громадського контролю над виконанням обов'язків органів місцевого самоврядування у сфері відновлення);
- **«всі бачать все»** (прозорість);
- **цифровізація** («значно спрощує процедуру отримання і надання послуг і

закрила б величезну купу проблем»);

- **планування та пріоритизація відновлення** («робота ведеться за принципом «пожежогасіння», а не на випередження – відсутній повний перелік об'єктів відновлення, неможливо розставити пріоритети»; «необхідний моніторинг звернень громадян та організація черговості їх розгляду»; «бізнес не володіє інформацією про об'єкти відновлення у інших областях (преференції мають представники з прифронтових територій) – необхідно розставити пріоритети і надати можливість представникам бізнесу із усієї України мати доступ до об'єктів відновлення»).

Крім того у групі «бізнес» говорили про проблему щодо одержання з Держгеокадастру державних актів чи технічної документації: «цю проблему можна вирішити шляхом налагодженням комунікації органів місцевого самоврядування із Держгеокадастром, що полегшило б процедуру звернення громадян». Відповідно представники бізнесу запропонували додати до переліку принципів – усунення бюрократизованості, яка уповільнює усі процеси.

ГРУПА

«МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ»

Нижче наводимо принципи, які учасники цієї групи виокремили із переліку запропонованих як найважливіші:

- **людиноцентричність;**
- **доброчесність;**
- **відсутність дискримінації та рівність прав і**

можливостей жінок та чоловіків («але цей принцип необхідно розширити та перефразувати: гендерна рівність та недискримінація – забезпечення у процесі відновлення рівного правового статусу жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак»).

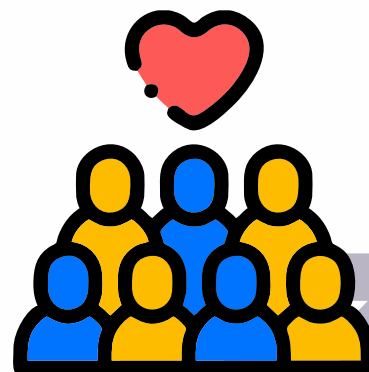
У ході обговорення міжнародні партнери також додали свої принципи, які, на їх думку, є також важливими у процесі реалізації політики відновлення:

- **принцип зеленої відбудови країни;**
- **врахування потреб різних груп населення та реалізація їх прав.**

ГРУПА ЖИТЕЛІВ ГРОМАД (ОТРИМУВАЧІВ ПОСЛУГ)

Учасники цієї групи взяли за основу перелік із 14-ти принципів, запропонованих їм до розгляду. Дев'ять з них під час обговорення жителі громад назвали основними. В окремих випадках учасники вважали за потрібне роз'яснити своє трактування цих принципів. Його ми вказали у дужках:

- **людиноцентричність;**
- **законність;**

- **планування та пріоритизація відновлення;**
- **«будуй краще ніж було»** (інклюзивний підхід та безбар'єрність);
- **доброчесність** (принцип побудований на відповідальності, деталізації, чесності та прозорості);
- **співробітництво та координація;**
- **децентралізація та субсидіарність;**
- **фінансова сталість;**
- **цифровізація.**

Таким чином, аналіз відповідей учасників публічних консультацій показав, що група представників **влади** та **експертів** говорила здебільшого про законність/доброчесність, контроль/моніторинг, новий європейський Баухаус, енергоефективність та пріоритизацію відновлення.

У групі представників **бізнесу** згадували у першу чергу про планування та пріоритизацію відновлення, відповідальність, прозорість, цифровізацію та усунення забюрократизованості.

Група **міжнародних партнерів** до основних принципів віднесла людиноцентричність, врахування потреб різних груп населення та реалізацію їх прав, відсутність дискримінації та рівність прав і можливостей жінок та чоловіків, а також доброчесність, принцип зеленої відбудови країни.

Для **жителів громад** (отримувачів послуг) важливими виявилися насамперед людиноцентричність, законність, планування та пріоритизація відновлення, «будуй краще ніж було», доброчесність.

Зазначимо, що кожна з представлених груп говорила про певні **ризики**, яким слід запобігти при впровадженні принципів відновлення у життя:

- «велика кількість принципів може зашкодити, тому необхідно залучити правників до їх правильного і коректного виписування»;
- «окреслити принципи, за якими визначатиметься пріоритетність відновлення територій. Громадськість має розуміти, чому в першу чергу відбудовуються одні території, а не інші»;
- «розглянути у робочих групах процеси синхронізації законопроекту та національного принципу відновлення».

2. ЯК МАЄ ВИГЛЯДАТИ РОЗПОДІЛ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ЦЕНТРАЛЬНИМ, РЕГІОНАЛЬНИМ ТА МІСЦЕВИМ РІВНЕМ?

До обговорення цього питання у межах публічних консультацій запросили представників **влади** та **експертів**. Ми проаналізували відповіді і об'єднали їх у три групи.

Отже, на думку учасників, до повноважень на центральному рівні слід віднести такі:

- **законодавча діяльність:** розробка та впровадження національних стандартів у законодавство; стратегічне планування; розроблення системи планувальних документів для відновлення та розвитку громад і територій; забезпечення відповідності проєктів відновлення національним стратегіям та планам розвитку;

- **економічна політика:** формування загальнодержавної економічної політики, бюджетування та оподаткування;
- **фінансова політика:** розподіл державного бюджету на проекти відновлення; залучення міжнародних інвестицій та грантів;
- **моніторинг та оцінювання:** забезпечення прозорості та підзвітності використання коштів; моніторинг реалізації проектів та оцінка їх впливу на національний розвиток;
- **підтримка та координація** діяльності між різними регіонами; надання технічної та методичної підтримки регіональним та місцевим органам влади;
- **національна безпека:** управління Збройними силами, поліцією та іншими службами безпеки;
- **зовнішня політика:** відносини з іншими державами, міжнародні договори та угоди;
- **залучення громадськості.**

Також прозвучала думка, що Україна – це країна громад. Тож необхідно повертатися до курсу на децентралізацію

Регіональний рівень:

- **планування та координація:** розроблення регіональних стратегій та планів розвитку у відповідності до національних пріоритетів; координація проектів між різними територіальними громадами;
- **фінансування та розподіл ресурсів:** розподіл регіональних бюджетів на проекти відновлення; залучення регіональних інвесторів та донорів;
- **контроль та моніторинг:** моніторинг реалізації проектів на регіональному рівні; забезпечення підзвітності та прозорості використання ресурсів;
- **підтримка місцевих ініціатив:** надання методичної та технічної допомоги місцевим громадам; створення умов для розвитку місцевого самоврядування та залучення громадськості до процесу відновлення.

Місцевий рівень:

- **локальне планування:** розробка та впровадження місцевих планів розвитку; врахування потреб та інтересів місцевої громади при розробці проектів;
- **реалізація проектів:** безпосереднє впровадження проектів відновлення; забезпечення залучення місцевих жителів до процесу відновлення;
- **залучення інвестицій та донорських коштів;**
- **відбудова критичної інфраструктури** (відновлення інженерних мереж, розмінування територій тощо);
- **контроль та звітність:** забезпечення підзвітності перед місцевими жителями та вищими рівнями влади; моніторинг виконання проектів та їх впливу на місцеву громаду;
- **залучення громадськості:** активна участь громадськості у плануванні та реалізації проектів: підтримка громадських ініціатив, співпраця із місцевим бізнесом.

Як бачимо, учасники вважають, що повноваження на різних рівнях (центральному, регіональному та місцевому) повинні відрізнятися. Центральний має насамперед забезпечувати законодавчу базу, розподіляти бюджет, здійснювати загальну координацію. Регіональний — розподіляти ресурси,

займатися моніторингом та звітністю; місцевий — реалізацією проєктів, співпрацею з міжнародними донорами, інвесторами, місцевим бізнесом.

Втім є такі функції, які, на думку представників влади та експертів, однаково важливі для всіх. Це, зокрема, стратегування та планування, контроль та координація. Також обов'язковим є активне залученням громадськості на усіх рівнях.

Відповідаючи на запитання, як має виглядати розподіл повноважень між центральним, регіональним та місцевим рівнем, представники влади та експерти говорили про взаємодію між усіма ланками, чітко визначені ролі, а в основі взаємодії має лежати координація та контроль.

3. ЯКИМ МАЄ БУТИ МЕХАНІЗМ ВІДБОРУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ? (КРИТЕРІЇ, ПРИНЦИПИ ТОЩО)

До обговорення цього питання залучили **представників органів влади, експертів та міжнародних партнерів**. Нижче наводимо фактори, які вони пропонують покласти в основу механізму відбору населеного пункту для комплексного відновлення:

- ступінь руйнувань (масштаб руйнування критичної інфраструктури, житлових будинків, комунальних закладів);
- рівень (площа) забруднення/замінування територій;
- рівень безпекової ситуації – географічне розташування, близькість до кордону, термін окупації території тощо;
- стратегічне значення населеного пункту;
- економічна доцільність відновлення/будівництва населеного пункту;
- наявність ресурсів (йдеться про природні ресурси, інвестиційний потенціал, людський ресурс (активність та мотивованість громади) тощо);
- кількість та демографічний склад населення громади («першими повертаються пенсіонери, потім батьки з дітьми; слід визначити кількість людей, що постраждали, і тих, хто готовий повернутись у громади»).

Варто відзначити, що **представники влади та експерти** більше зосереджувалися на економічному та соціальному факторах. Головний висновок: комплексне відновлення має базуватися не на нагальних потребах, а на візії і стратегії сталого економічного і соціально-економічного розвитку.

Натомість група, що складалася із **міжнародних партнерів**, найбільше аналізувала демографічний фактор. Ось головні тези:

- спершу потрібно фундаментально вивчити зміни якісного складу населення громади, і лише потім – потреби громади;
- «можливо, виникне потреба у проведенні опитування по всій території України внутрішньо переміщених осіб щодо їх бажання повернутись у свої населені пункти. Так ми зможемо мінімізувати розбіжність у планах на відновлення держави і її громадян»;
- «однозначно необхідно використовувати Геоінформаційну систему регіонального розвитку. Вона враховує як державну стратегію регіонального розвитку, так і стратегії громад та інші демографічні і не тільки актуальні показники».

У ході обговорення учасники шукали відповіді на запитання:

- Що робити із містами-братськими могилами (наприклад, Маріуполь, Бахмут та

інші)?

- Чи захоче спільнота повертатися та відбудувувати свої ареали після закінчення активної фази війни?

Отже, на їх думку, комплексному відновленню повинні підлягати ті населені пункти, де є перспективи розвитку та працевлаштування (економічний ресурс), і де до 70% жителів хочуть відновлювати населені пункти та готові там проживати (людський капітал).

4. ЯКА МАЄ БУТИ ПРІОРИТЕТНІСТЬ ВІДБОРУ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ? (КРИТЕРІЇ, НАЯВНІСТЬ ПЛАНУВАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТОЩО)

Поміркувати над цим запитанням запропонували **представникам влади та експертам, представникам бізнесу**. Учасники публічних консультацій повинні були поділитися своїми думками щодо критеріїв пріоритетності відбору проєктів для відновлення на різних рівнях – на національному, регіональному та місцевому.

Нижче наводимо їх відповіді.

Отже, на думку учасників, **на національному рівні** необхідно:

- «врахувати особливості регіону (економічні, соціальні, ВПО та безпековий фактор). Прифронтові громади повинні мати особливий підхід до відбудови, враховуючи високі ризики війни (будуємо не заклад освіти, а забезпечуємо доступ до освіти, або аналогічно – доступ до медицини»);
- рахуватися із регіональними стратегіями розвитку;
- «спростити процедуру залучення іноземців (саме як робочої сили), в країні просто фізично немає людей (проблема із зарплатою, отриманням візи тощо)».

Щодо **регіонального рівня** учасники обговорення не дійшли якоїсь згоди. Пролунала пропозиція залишати право визначення пріоритетності на рівні регіонів, але з обов'язковим узгодженням із іншими рівнями влади.

На місцевому рівні учасники запропонували брати до уваги такі фактори:

- віддаленість від лінії фронту;
- вплив на місцеву економіку та зайнятість;
- можливість швидкого та ефективного впровадження/добудови проєкту;
- врахування потреб місцевих громад, у пріоритеті – критична інфраструктура, що забезпечує мінімальну якість життя;
- контроль за об'єктами відбудови;
- врахування демографічної ситуації, а також політичного лобювання місцевих депутатів.

Крім того, лунали такі думки щодо даного питання:

- залишити право визначати пріоритетність відбору проєктів для відновлення на місцях, але за умови узгодження цих рішень на інших рівнях («на місцях краще орієнтуються у ситуації»);
- використати рамкову програму інвестицій, розроблену світовим банком (IPF), яка базується на оцінці вартості та соціально-економічних і екологічних вигод від проєктів відновлення («було вже прийнято наказ Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України «Про затвердження рекомендацій щодо визначення пріоритетності проєктів» щодо ліквідації наслідків збройної агресії РФ проти України. Але її важливо зробити секторальною та аплікувати тут»).

5. ЯК, НА ВАШУ ДУМКУ, ПОВИННА ВИГЛЯДАТИ АРХІТЕКТУРА ПЛАНУВАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ?

Учасникам запропонували ознайомитися із кількома видами планувальних документів на різних рівнях – національному, регіональному та місцевому.

Нижче наводимо, як, на думку опитаних, має виглядати архітектура планувальних документів **на національному рівні**. Перелік очолюють ті з них, які учасники вважають найважливішими:

- Державна стратегія регіонального розвитку України;
- Генеральна схема планування території України;
- Державні цільові програми з відновлення та розвитку;
- Схеми планування окремих частин території України;
- Стратегія промислового розвитку, яка коригується з Державною стратегією регіонального розвитку, регіональними стратегіями розвитку та стратегічним розвитком громад.

На регіональному рівні учасники запропонували таке бачення:

- Регіональні стратегії розвитку;
- Плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку;
- Схеми планування території Автономної Республіки Крим, областей і районів.

Такий вигляд, на думку учасників, має архітектура планувальних документів **на місцевому рівні** (на чолі переліку ті з них, які у групах визначили як основні):

- Стратегії розвитку територіальних громад;
- Програми економічного і соціального розвитку територіальних громад;
- Генеральні плани населених пунктів;
- Плани зонування територій;
- Детальні плани територій;
- Комплексні плани просторового розвитку.

Аналіз відповідей учасників показав, що стратегуванню вони надають особливого значення.

У контексті цього питання учасники публічних консультацій також міркували над тим, **як мають узгоджуватись між собою архітектурні планувальні документи, що стосуються відновлення та розвитку**. Потрібно було обрати щонайменше два варіанти із запропонованих до розгляду. Нижче наводимо їх у порядку пріоритизації:

- Узгодженість з планами відновлення України, розробленими у відповідь на наслідки військової агресії;
- Врахування вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;
- Узгодженість документів відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики»;
- Інтеграція з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва;
- Врахування положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

Як бачимо, за результатом аналізу отриманих відповідей, архітектурні планувальні документи мають насамперед корелюватися із планами відновлення України та законодавством, зокрема, тими законами, що регулюють містобудівну діяльність та державну регіональну політику.

6. ЯК, НА ВАШУ ДУМКУ МАЄ ВИГЛЯДАТИ ТА ВИКОНУВАТИСЬ ПРОЄКТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ НА БУДІВНИЦТВО, ЇЇ ЕКСПЕРТИЗА ТА СТРАХОВИЙ ФОНД В РОЗРІЗІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ?

Відповідь на це запитання учасники мали обрати із трьох запропонованих варіантів. Більшість віддала свій голос за варіант «Запровадження автоматичних перевірок з використанням Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відповідності проєктної документації на будівництво законодавству, вихідним даним на проєктування, обмеженням у використанні земель».

Також учасники підтримали варіант – «Запровадження блокування виготовлення позитивного експертного висновку у разі невідповідності проєктної документації на будівництво законодавству, вихідним даним на проєктування, обмеженням у використанні земель».

І на третьому місці опинився варіант відповіді «Проєктна документація на будівництво повинна обов'язково розроблятися в електронній формі».

7. ЩО, НА ВАШУ ДУМКУ, ПОТРІБНО ЗРОБИТИ, ЩОБ ЗАБЕЗПЕЧИТИ КОНТРОЛЬ ЗА ПРОЦЕСОМ ВІДНОВЛЕННЯ?

Учасники публічних консультацій мали серед трьох варіантів обрати той, що, на їх думку, є найбільш доцільним у ситуації, коли необхідно забезпечити контроль за процесом відновлення. Ми проаналізували їх відповіді.

В результаті найбільше голосів отримала відповідь – «Необхідно запровадити додаткові контрольні функції, поклавши їх виконання на існуючі органи».

Решта варіантів («Необхідно створити додаткові державні органи та запровадити додаткові контрольні функції» та «Немає необхідності створювати додаткові органи та запроваджувати додаткові контрольні функції») не знайшли підтримки.

Таким чином, як бачимо, представники влади, експерти, бізнес, жителі громад не підтримали необхідність створювати нові державні контролюючі органи, а підтримують пропозицію покласти додаткові контрольні функції на вже існуючі структури.

8. ЯКИМ ЧИНОМ, НА ВАШУ ДУМКУ, ПОТРІБНО ЗАБЕЗПЕЧИТИ КОНТРОЛЬ ЗА ПРОЦЕСОМ ВІДНОВЛЕННЯ АБО ЯКІ ДОДАТКОВІ ДЕРЖАВНІ КОНТРОЛЬНІ ФУНКЦІЇ СЛІД ЗАПРОВАДИТИ У ЦІЙ СФЕРІ ПОРІВНЯНО З ІСНУЮЧИМИ НА СЬОГОДНІ?

Учасники обговорення дійшли висновку, що для забезпечення більш ефективного контролю за процесом відновлення і введення додаткових державних контрольних функцій у цій сфері, варто розглянути такі кроки:

Створення моніторингових систем: розробити і впровадити систему моніторингу, яка охоплює всі етапи відновлення. Це включає контроль за використанням фінансових ресурсів, якістю виконання робіт, дотриманням технічних стандартів і виконанням графіків.

Аудит та перевірки проводити на постійній основі у межах проєктів відновлення. Це дозволить виявляти можливі проблеми чи відхилення від плану та вчасно вживати заходів для їх усунення.

Посилення юридичного контролю: запровадження більш жорсткої юридичної відповідальності за можливі недоліки чи зловживання для учасників процесу відновлення, включаючи організаторів, підрядників і посадових осіб.

Залучення незалежних експертів і організацій громадянського суспільства та місцевих громад до процесу контролю. Вони можуть надавати об'єктивні оцінки і рекомендації щодо якості і ефективності проєктів.

Публічна звітність і доступ до інформації: забезпечення відкритості і прозорості в управлінні проєктами відновлення через регулярну публікацію звітів і доступ до інформації про хід виконання, витрати та досягнуті результати.

Активна залученість громадськості до контролю за процесом відновлення через створення механізмів для збору фідбеку, проведення громадських обговорень і консультацій з вразливими групами.

Моніторинг екологічних аспектів: запровадження системи контролю за впливом проєктів відновлення на навколишнє середовище та природні ресурси. Це включає оцінку екологічних ризиків і відповідність екологічним стандартам.

Отже, на думку учасників, перераховані вище кроки сприятимуть покращенню управління проєктами відновлення, зменшенню корупційних ризиків та забезпеченню ефективного використання державних ресурсів.

9. ЯКІ ІНФРАСТРУКТУРНІ ТА ІНШІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ МАЮТЬ БУТИ ВПРОВАДЖЕНІ НАСАМПЕРЕД?

Відповіді на ці запитання шукали представники **бізнесу та жителі громад**. Аналіз отриманої інформації засвідчив: інтереси цих двох груп суттєво відрізняються. Тому ми окремо узагальнили відповіді кожної з них.

Таким чином, **підприємці** говорили про такі аспекти:

- «бізнес сам бачить важливість тих чи інших проєктів та їх економічну доцільність, і має готовність вливати власний ресурс у їх розвиток. Потрібно дати бізнесу розвиватись і спростити процедуру взаємодії з державними структурами (електронна взаємодія і її поліпшення, наприклад, як діє система ERoads). Це б зменшило адмінвитрати, час на погодження і дозволило б впровадити чіткі строки на виконання чи підготовку документації, а також відслідковувати порушення цих строків представниками органів місцевого самоврядування»;

- «щоб бізнес міг долучитися до відновлення, потрібно розробити дієвий механізм участі (наприклад, ми розробили документи на відновлення об'єкта і не можемо отримати документи на бронювання спеціалістів. Таким чином, ми маємо ризику фізично не впоратися із узятими зобов'язаннями)»;

- «слід оптимізувати законодавство, яке не працює. Також необхідно навести порядок та підвищити відповідальність керівництва державних структур. Наприклад, є така проблема: ми не можемо отримати фінансування на вже виконані роботи, документи – у Казначействі, а коштів так і не дали (без офіційного вказання причини)»;

- «можна працювати із посередниками між державою та виконавцем (бізнесом), які б отримували кошти від держави, та після виконання послуг та робіт бізнесом перераховувала кошти на рахунок виконавців робіт».

Група жителів громад (отримувачів послуг) вважає, що насамперед для відновлення громад необхідно реалізувати проекти, що стосуються таких сфер життєдіяльності:

- енергетична та теплова безпека (відновлення інфраструктури (водопостачання, теплозабезпечення, освітлення) та забезпечення стабільної роботи інженерних комунікацій);
- оновлення містобудівної документації (мають бути розроблені план відновлення / розвитку громади, що дозволить приймати швидкі рішення та реагувати на потреби);
- проекти виробництва з метою розвитку економіки громади;
- виділення та обладнання місць зведення та сортування відходів руйнації (material recovery facility);
- децентралізація;
- безпека (будівництво укриттів в школах, лікарнях);
- дитячі майданчики та спортивні сектори для дітей та дорослих.

Отже, як бачимо, **бізнес** говорить здебільшого про упорядкування законодавства, спрощення системи взаємодії підприємців із держструктурами та боротьбу з бюрократизмом, який уповільнює та ускладнює усі процеси.

Натомість **жителі громад** акцентують увагу на необхідності насамперед подбати про відновлення критичної інфраструктури та захист інженерних комунікацій, щоб забезпечити повноцінну життєдіяльність громад. По тому узятися за відновлення закладів освіти, культури тощо з урахуванням безпекового фактора. Паралельно розпочати налагодження сполучення між населеними пунктами (дороги).

10. У ЯКОМУ ФОРМАТІ БІЗНЕСУ ЗРУЧНО ДОЛУЧАТИСЬ ДО ПРОЦЕСІВ ВІДНОВЛЕННЯ?

Групі, яка представлена **підприємцями**, запропонували обговорити, про який саме формат діяльності йдеться:

- підприємці-експерти;
- підприємці-виконавці;
- підприємці-інвестори/спонсори;
- приватне публічне партнерство тощо.

Найпоширеніша відповідь – виконавець робіт, надавач послуг відновлення.

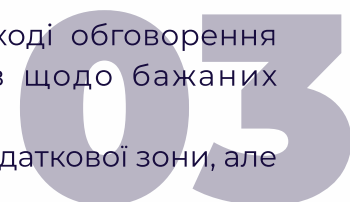
На другому місці – експерти.

На третьому місці – партнерство з українськими та іноземними організаціями (проектні організації, організації технагляду), створення та діяльність індустріальних парків.

11. ЯКІ МАЮТЬ БУТИ ПРЕФЕРЕНЦІЇ ЩОДО ПРОЄКТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТА ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД?

Це питання було адресоване представникам **бізнесу**. У ході обговорення учасники публічної консультації дійшли таких висновків щодо бажаних преференцій:

- запровадження податкових пільг, «створення особливої податкової зони, але

це складне питання в умовах євроінтеграції»;

- зменшення вимог до створення індустриальних парків на таких територіях;
- якщо йдеться про будівництво житла, то «важливе питання щодо спрощеної процедури зміни цільового призначення ділянок»;
- захист інтересів інвесторів;
- запобігання конфліктам «місцевих і регіональних професійних інтересів».

Підсумовуючи усе вище сказане, можна виокремити такі основні преференції, які, на думку представників бізнесу, є актуальними у контексті реалізації проєктів відновлення деокупованих та прифронтових громад: податкові пільги; сприяння промислового розвитку громад; комунікація влади, бізнесу і громади на всіх етапах реалізації проєктів.

12. ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЗАЛУЧЕНІСТЬ ГРОМАДЯН ТА ІНШИХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ДО ПРОЦЕСІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ В РОЗРІЗІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ?

Жителі громад, яким запропонували обговорити це запитання, поділилися таким баченням щодо способів підвищення залученості громадян та інших зацікавлених сторін до процесів реалізації проєктів в розрізі цифровізації. На їх думку, для цього потрібні:

- **інформаційна кампанія:** «Люди мають знати, які в них є інструменти участі і впливу, які проєкти будуть реалізовані. Можна організувати веб-камери, які в режимі реального часу показуватимуть, які проєкти реалізуються, які об'єкти будуються. Це залучило би більше людей. Таке вже практикувалось у 2020-21 роках у межах програми «Велике будівництво». Однак виникали деякі складнощі з підключенням до швидкісного інтернету і, звичайно, це вимагає залучення додаткових коштів для встановлення даних камер»;
- **опитування:** «Інформація має поширюватись через доступні соціальні мережі. Молодь вміє цим користуватись і буде цим користуватись. З дорослим поколінням може бути складніше. Вивчати думку шляхом опитування у соцмережах. Однак не можна не враховувати думку старшого покоління, тому що у нього інші потреби»;
- **регулярна й прозора комунікація** місцевої адміністрації з представниками громади через канали у соціальних мережах;
- **залучення фасилітаторів**, наприклад, «громадські організації, які займаються налагодженням діалогу між владним сектором і громадськістю, або активні міжнародні організації (або організації з інших областей України, які мають релевантний досвід і можуть активізувати, залучити населення»);
- **звітність і контроль:** «Це повинна бути одна платформа. Наприклад, «Dream». Моніторинг всіх стадій реалізації проєкту від публічних обговорень – через створення фото, відеозвітів; вітрина «проєктного менеджменту» з можливістю підписатись на інформаційну розсилку на цікавий проєкт».

Отже, аналіз відповідей дозволив виділити такі головні чинники підвищення залученості громадян та інших зацікавлених сторін до процесів реалізації проєктів в розрізі цифровізації:

- чітке розуміння, хто є зацікавленими сторонами, та вивчення їх потреб;
- комунікація із зацікавленими сторонами;
- популяризація та використання інструментів участі;
- залучення фасилітаторів.

03

У вирішенні цього питання учасники публічних консультацій роблять ставку на молодь та її вміння користуватися сучасними технологіями. Серед способів/шляхів досягнення мети лідирують комунікація, а також поширення інформації про використання інструментів участі.

Щодо контролю, то учасники обговорення зазначали, що громадський контроль є там, де є громада і суспільна думка.

13. ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ СТАНДАРТИ ДОСТУПНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ НА ВСІХ РІВНЯХ, ЩОБ ВРАХУВАТИ ПОТРЕБИ МАЛОМОБІЛЬНИХ, НЕЗАХИЩЕНИХ, МАЛОПРЕДСТАВЛЕНИХ ТА ІНШИХ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ?

Аналіз результатів обговорення **представників влади, бізнесу та жителів громад** показав, що для забезпечення стандартів доступності та інклюзивності в межах відновлення країни на національному рівні варто фокусуватися на таких ключових аспектах:

- **розробка і впровадження законів**, що гарантують права та можливості для всіх громадян, в тому числі вразливих груп. Це створення національних стандартів доступності для інфраструктури, будівництва та послуг, і впровадження механізмів контролю за їх виконанням;
- **фінансування та ресурси**: виділення державних коштів на реалізацію проєктів з покращення доступності та інклюзивності; залучення міжнародних інвестицій та грантів для підтримки цих ініціатив;
- **освіта і навчання**: підвищення обізнаності серед державних службовців, професіоналів у галузі будівництва, архітекторів та інженерів щодо важливості універсального дизайну та інклюзивного планування;
- **моніторинг і оцінка** реалізації проєктів, щоб забезпечити їхню відповідність стандартам доступності (регулярні перевірки, аудити та публічна звітність щодо використання фінансових ресурсів та реалізації ініціатив);
- **посилення персональної відповідальності** з впровадженням штрафних санкцій;
- **участь громадськості**: включення представників вразливих груп у процес прийняття рішень та розробку програм. Створення консультативних рад та партнерств з громадськими організаціями для забезпечення широкого розуміння потреб та інтересів різних соціальних груп.

На регіональному рівні необхідно вживати таких заходів:

- **створення та впровадження нормативів і стандартів доступності**, що враховують специфіку регіональних умов і потреб різних груп населення;
- перегляд і **адаптація** (внесення змін) **місцевих інфраструктурних об'єктів до вимог доступності** та інклюзивності. Це включає встановлення пандусів, підйомних платформ, адаптацію туалетів та інше;
- **навчання** місцевих урядовців, архітекторів, будівельників і інших з питань доступності та універсального дизайну;
- **залучення місцевих ресурсів для фінансування** проєктів з покращення доступності – через місцевий бюджет, гранти або партнерства з приватним сектором та громадськими організаціями;
- **створення місцевих консультаційних груп**, в які входять представники вразливих груп населення, для участі в процесі планування та розробки проєктів відновлення;
- **запровадження системи моніторингу та оцінки** для відстеження виконання

стандартів доступності та реалізації заходів інклюзивності.

На місцевому рівні:

- **аналіз потреб** різних соціальних груп і консультації з громадськістю;
- **впровадження місцевих нормативів і стандартів**, що гарантують доступність та інклюзивність усіх громадських просторів і інфраструктури (пандуси, підйомні платформи, адаптація тротуарів тощо);
- **проведення тренінгів** для підвищення обізнаності щодо принципів універсального дизайну та необхідності створення доступних середовищ;
- **залучення місцевих фінансових ресурсів** через бюджетні кошти, гранти або партнерство з приватним сектором, з громадськими організаціями;
- **моніторинг і оцінка**;
- **залучення місцевих громадських організацій і громадян** у процесі планування та виконання проєктів.

Також учасники публічних консультацій говорили про **виклики**, з якими стикаються представники вразливих груп населення. Нижче наводимо їх перелік:

- сертифікація об'єктів місцевим комітетом доступності та надання відповідного сертифікату зі зазначенням, «яку саме доступність реалізовано»;
- «матеріали (тактильна плитка, спеціальні наліпки на поручнях) з часом зношуються, але ніхто не змушує їх оновлювати. Потрібен громадський контроль з дієвим механізмом (скарги, повідомлення щодо деформації та зношення елементів інклюзивної інфраструктури)»;
- «є прогалина, коли законодавець дозволяє будувати об'єкти в зимовий період і переносити моменти благоустрою на теплий період. Немає інструментів контролю над цим, чи справді роботи з благоустрою (встановлення пандусів, наприклад) були проведені. Те саме стосується забезпечення доступності та безбар'єрності протягом всього терміну експлуатації об'єкту».

Висновок: аналіз відповідей учасників засвідчив, що, на їх думку, на усіх рівнях є важливими залучення громадськості та створення консультаційних груп. Це забезпечить врахування різноманітних потреб різних груп населення і в першу чергу вразливих. Також говорили про важливість навчання різних груп населення – це сприятиме інтеграції принципів доступності у різні сфери. І нарешті моніторинг та оцінка – це дозволить своєчасно виявляти проблеми та забезпечувати їх вирішення.

14. ЧИ ПОТРІБНО ПРОВОДИТИ ПУБЛІЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ/ОБГОВОРЕННЯ З НАСЕЛЕННЯМ ЩОДО ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ?

Відповісти на це запитання запропонували **жителям громад**. Вони повинні були проаналізувати доцільність проведення публічного обговорення з населенням щодо політики відновлення і розвитку на різних етапах – національному, регіональному та місцевому.

Нижче наводимо їх загальні відповіді.

Отже, учасники публічних консультацій вважають, що на **національному рівні** доречно:

- обговорювати загальнонаціональний план відбудови;
- проводити консультації щодо законодавчих змін для сприяння відбудові;
- обговорювати розподіл міжнародної допомоги між регіонами щодо національних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб.

На регіональному рівні варто обговорювати такі теми:

- регіональні програми економічного відновлення;

03

- пріоритетні проєкти відбудови в області;
- відновлення транспортної інфраструктури між населеними пунктами регіону;
- створення нових робочих місць в регіоні.

На місцевому рівні консультації та обговорення будуть результативними, якщо вони стосуються:

- конкретних проєктів відновлення інфраструктури в громаді;
- пропозицій щодо перепланування житлових районів;
- відновлення або перепрофілювання місцевих підприємств;
- покращення системи надання адміністративних послуг в громаді.

Висновок: учасники були одностайними у тому, що консультації потрібні на всіх рівнях. Тому що вони дозволяють з'ясувати позицію громадян щодо того чи іншого суспільно важливого питання.

Публічні консультації потребують залученості максимальної кількості громадян. Це зробить результати обговорень релевантними.

Публічні консультації мають відбуватися за чіткою процедурою, визначеною законодавчо. Закон про публічні консультації має вступити у дію якнайшвидше, що дасть підґрунтя (правила), на які можна буде спиратись у роботі.

15. НА ЯКОМУ ЕТАПІ ВІДНОВЛЕННЯ ПОТРІБНО ПРОВОДИТИ ПУБЛІЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ/ОБГОВОРЕННЯ З НАСЕЛЕННЯМ, БІЗНЕСОМ ЩОДО ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ?

На думку учасників публічних консультацій, використання цього інструменту громадської участі є важливим упродовж всього процесу відновлення. Втім, для отримання якнайповнішої інформації про потреби населення та бізнесу, їх слід проводити на таких ключових етапах.

1. Планування та розробка проєктів відновлення: обговорення загальних концепцій, цілей і пріоритетів на початковому етапі дозволить окреслити основні потреби та виклики; врахувати думки різних груп населення, зокрема, маломобільних, незахищених і вразливих категорій; забезпечити підтримку і розуміння з боку місцевих громад та бізнесу.

2. Розробка конкретних планів та проєктів: на цьому етапі доцільно проводити детальні обговорення щодо конкретних заходів та інфраструктурних рішень; можливих впливів на місцеве населення та бізнес; альтернативних варіантів реалізації проєктів.

3. Реалізація проєктів: тут є важливим регулярне інформування громадськості та бізнесу про хід робіт; громадський моніторинг та контроль за виконанням проєктів; це нагода для обговорення поточних результатів і вирішення викликів, що виникли у процесі.

4. Оцінка та завершення проєктів: на цьому етапі публічні консультації потрібні для оцінювання ефективності реалізованих заходів; отримання зворотного зв'язку від населення та бізнесу; підбиття підсумків та робота над помилками.

Також учасники обговорення наголошували на важливості створення постійних консультативних груп, включення у них представників населення та бізнесу. Для забезпечення широкого доступу до публічних консультацій, на їх думку, слід використовувати сучасні технології, залучати такі інструменти, як онлайн-консультації, соціальні мережі та інші платформи.

Для підвищення довіри громадськості до результатів публічних консультацій необхідно забезпечити відкритий доступ до їх результатів, а також до інформації про те, як ці результати були враховані при прийнятті рішень. Такий підхід сприятиме більшій прозорості, довірі та залученості громадськості і бізнесу до процесу відновлення.

16. НА ЩО ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ МАЄ ВПЛИВАТИ ЩЕ, ОКРІМ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПИТАНЬ?

Учасникам публічних консультацій у контексті цієї теми запропонували проаналізувати перелік готових варіантів відповідей. Вони мали обрати щонайменше три з них. Нижче ми наводимо відповіді у порядку пріоритизації, тобто на початок винесли ті, що набрали найбільше голосів:

- економічний розвиток;
- інновації та технології;
- екологія та сталий розвиток;
- соціальна підтримка;
- безпека та правопорядок;
- освіта та культура;
- громадська участь та управління;
- гуманітарна допомога;
- психологічна підтримка.

Як бачимо, у топ-5 потрапили питання економічного розвитку паралельно із впровадженням інновацій і сучасних технологій, як визначальні для політики відновлення. А також екологічне питання, що пов'язано із необхідністю ліквідувати наслідки російсько-української війни, зокрема, розмінування територій, утилізація будівельного сміття, металобрухту, очищення водоєм тощо. В числі важливих чинників залишається безпекове питання та соціальна підтримка населення.

17. ЯКІ ЩЕ ПИТАННЯ МАЄ ВРЕГУЛЮВАТИ ЦЕЙ ЗАКОНОПРОЄКТ?

До обговорення цього питання долучилися представники всіх груп – представники влади та експерти, бізнес, міжнародні партнери та жителі громад, що є отримувачами послуг.

Ми проаналізували рекомендації учасників щодо удосконалення законопроекту і для зручності об'єднали їх у групи за темами. В результаті отримали 5 таких груп.

Сфери відповідальності, мета та функції, які регулює законопроект:

- «стаття 8 пункт 2 – включити поняття «зруйновані та значно пошкоджені регіони»;
- «є території, які не постраждали, то чи варто узагальнювати, використовуючи термін «відновлення»;
- «навіщо звужувати функції Міністерства РОЗВИТКУ громад, територій та інфраструктури України до завдань ВІДНОВЛЕННЯ. Відновлення – це ремонт старого в межах тих можливостей та потужностей, що вже були. Треба дивитись ширше – РОЗВИТОК»;
- «Метою цього Закону є врегулювання основних правових, організаційних та фінансових засад для здійснення ефективного, прозорого та підзвітного

відновлення України, а також засад створення та функціонування системи DREAM. Отже, дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, що виникають у процесі відновлення. Тобто статтю 2 можна тлумачити так, що цей закон регулює основні засади для відновлення України, а також одночасно ще й регулює створення та функціонування системи DREAM. Але, якщо Закон про засади відновлення, то будь-які інші системи, що є окремими інструментами для відновлення, не є окремим предметом правового регулювання. Якщо ж вказана в Законі система є самодостатньою і може застосовуватись поза процесами відновлення, то у такому випадку поєднання в одному Законі два предмети правового регулювання є поганою практикою, такою, що не відповідає правилам законодавчої техніки»;

- «навіщо закон на закон, коли в принципі всі питання містобудівної сфери в сучасному (і навіть загальному) баченні було б чудово включити та доопрацювати в проєкті Містобудівного кодексу?»;

- «пропозиція частину 9 Прикінцевих положень розбити на два пункти (абзаци):

1. Уповноважені органи містобудування та архітектури зобов'язані протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону забезпечити внесення до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відомостей про містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки, документи, які видані до 1 грудня 2021 року та не внесені до зазначеної системи, відповідно до Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, встановленого Кабінетом Міністрів України;

2. ДІАМ зобов'язана протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону забезпечити внесення до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відомостей щодо об'єктів, які на момент внесення такої інформації не прийняті в експлуатацію»;

- додати безпекові ризики.

Фінансування та його джерела:

- прописати у законі роль Агентств відновлення та фондів, а також механізми прозорості виділення і використання коштів;

- удосконалити механізм оплати праці та фінансового забезпечення працівників Агентства відновлення;

- «врахувати фактор раціонального використання коштів донорів».

Соціальні питання:

- «реінтеграція окремих груп громадян в суспільство: з одного боку – ветеранів, з іншого – тих, хто виїхав за кордон і повернеться. Ці дві групи можуть конфліктувати з тими, хто залишається в країні в тилу. Звідси виникає потреба у медіації на місцевому рівні»;

- нагальна потреба у впровадженні принципу інклюзії на усіх рівнях;

- «накопичення нового досвіду, щоб забезпечувати нові потреби громадян, які виникають з новими викликами (ВПО, малозабезпечені групи та інші)».

Екологічні питання:

- «мінування територій, пошкодження шахт, забруднення води у водоймах тощо – питання екології слід включити у процес відновлення. Без їх вирішення важко буде повернути населення назад на території».

Культурна сфера:

- необхідно внести зміни до Закону «Про охорону культурної спадщини». Під час

03

відновлення постане питання щодо дотримання історичних ареалів або відновлення історичних будинків та пам'яток архітектури.

Також лунали загальні рекомендації:

- окреслити терміни дії закону – «зараз чи після перемоги?»;
- синхронізувати цей законопроект з діючим трудовим та цивільним законодавством для запобігання дублюванню сфер відповідальності або появи неузгоджень/суперечностей;
- привести діюче законодавство у відповідність до міжнародного законодавства: «наприклад, у сфері дії консорціумів, бо зараз законодавство виписано таким чином, що утворити його практично неможливо, бо є порушення антимонопольного законодавства».

Під час обговорення учасники дійшли висновку, що відновленню має передувати стабілізація ситуації в країні та розроблення стратегії подолання викликів.

Рекомендації **представників влади та експертів** здебільшого стосувалися урегулювання питання фінансування. **Бізнес** нагадував про необхідність синхронізації законів України та приведення їх у відповідність до міжнародного законодавства.

Найбільше рекомендацій, особливо щодо врегулювання сфер відповідальності та функцій законопроект, надали **міжнародні партнери**. Зокрема, вони запропонували уточнити окремі формулювання/поняття, щоб уникнути неоднозначного їх трактування; оптимізувати законопроект щодо питань містобудування; переглянути прикінцеві положення для усунення суперечностей.

18. ЩО ЩЕ ПОТРІБНО ВРАХУВАТИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ?

Своїми думками на цю тему поділилися **представники влади, експерти та жителі громад**. Ми узагальнили відповіді та пропонуємо їх у вигляді тез, подекуди – у вигляді цитат.

Отже, під час обговорення учасники запропонували уточнити саме поняття «відновлення»:

- вказати чи «відновлення стосується тільки тих прифронтових громад, де є руйнування та пошкодження інфраструктури, чи і тилкових громад, ще може стосуватися закриття потреб внутрішньо переміщених осіб тощо?»;
- «можливо, варто говорити не лише про географічне а й демографічне відновлення»;
- «Згідно із законопроектом відновлення полягає у відновленні пошкодженого або зруйнованого майна та/або населених пунктів (Стаття 23). Проте це стосується поняття відбудови, а не відновлення загалом. Якщо ми говоримо про громади Херсонщини, наприклад, то відновлення першочергово охоплює відновлення доступу до публічних послуг, створення передумов для економічного розвитку та інші дії, які зможуть забезпечити стійкість».

Також лунала пропозиція ретельно прописати у законопроекті ще одне поняття, зокрема, «зацікавлені сторони» – хто може належати до їх числа.

Окремі учасники публічних консультацій (здебільшого **влада та експерти**) зазначали, що у законопроекті зафіксована виключно система DREAM. Зокрема, вони наголошували на тому, що:

- система DREAM є лише одним із інструментів відновлення, тому вказувати її назву у Законі недоцільно;
- вживання назви DREAM у Законі справляє враження встановлення монополії однієї системи;
- про систему DREAM можна прийняти окрему постанову. Необов'язково її при цьому згадувати у Законі.

У ході публічної консультації учасникам запропонували відповісти на уточнююче запитання щодо **системи DREAM, зокрема, які, на їх думку, обов'язкові принципи та функції мають лежати в її основі.**

Вони мали обрати щонайменше 3 варіанти із числа запропонованого переліку:

- прозорість та доступність інформації про процес відновлення (у тому числі для маломобільних груп населення);
- автоматизація процесів управління проєктами відновлення;
- забезпечення уніфікованого підходу до управління проєктами відновлення;
- обробка інформації про проєкти відновлення, які плануються та реалізуються в Україні;
- проведення контролю проєктів відновлення та використання фінансових ресурсів;
- проведення моніторингу проєктів відновлення та використання фінансових ресурсів.

В результаті учасники публічних консультацій усі 6 запропонованих принципів назвали важливими. А крім того наголосили, що така система повинна мати синхронізовану базу даних щодо фінансування проєктів, що дозволить контролювати видатки на проєкт.

Також говорили, що мінімізація участі людей в цій системі, автоматична взаємодія з Prozorro та іншими базами даних оптимізують процеси. Це, у свою чергу, зменшить ризик корупції: «наприклад, внесено проєкт, є його номер та вартість, система завдяки синхронізації отримує необхідну інформацію щодо коштів бюджету, які вже виділені, та донорських коштів. Плюсує та веде підсумок так само по системі Prozorro. Якщо вартість проєкту збільшується, то він автоматично підпадає під аудит».

Серед іншого учасники говорили також про те, що:

- «Закон сфокусований на відновленні окремих територій, хоча в назві йдеться про всю Україну. Хто має формулювати стратегію відновлення України? І тут

03

виникає запитання – генеральне планування забудови України. Потрібно щоб була група центральних органів влади, яка б займалася загальним стратегічним плануванням України»;

- «У прикінцевих положеннях Закону передбачити як мінімум адміністративну відповідальність за недотримання затверджених стратегій на всіх рівнях влади»;

- «Ми повністю нівелюємо задекларовану успішність реформи децентралізації, коли говоримо, що території не в змозі самостійно провести ремонт та будівництво доріг, водогонів, мостів»;

- «Вписати, що ніяких органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованій і близьких до неї територіях, де ведуться бойові дії, не може бути. Існують стабілізаційні заходи, працюють силові структури»;

- «Законопроект дуже централізований. Формування візії відновлення Донеччини є виключно рівнем регіону. Як і інших регіонів. Окремі громади є частиною районів, які не є повністю окупованими. Слід розглянути можливість передачі їх або військово-цивільній адміністрації, або центральній владі»;

- «У пункт 2 до місцевого рівня пропоную додати «забезпечення доступу до публічних послуг»;

- «пункт 3.5 слід доповнити формулюваннями «близькість до кордону, термін окупації території».

Варто відзначити, що жителі громад акцентували особливу увагу на спроможності місцевих ініціатив і пропонували великою мірою покладатися на них. Крім того, йшлося про те, що важливо не лише відновлювати пошкоджену інфраструктуру, а й змінювати морально застарілі підходи. Відповідно домагатися не просто відбудови пошкодженого майна, а модернізації вцілілого.

Також, на думку учасників публічних консультацій, відновлення має складатися щонайменше з чотирьох етапів:

- аналіз проблем та наслідків війни у різних сферах громад та регіонів в цілому;
- вирішення гуманітарних питань;
- відновлення доступу до послуг;
- стратегічне відновлення з урахуванням безпекових ризиків.

03

ВИСНОВКИ

Під час публічних консультацій учасниками порушено низку слушних питань, які доцільно передбачити у проєкті Закону України «Про засади відновлення України» або врегулювати на рівні інших законів чи підзаконних актів. Зокрема:

- включення до переліку принципів державної політики у сфері відновлення такого принципу як «Не завдати шкоди довкіллю», що означає провадження і підтримку видів діяльності та заходів з відновлення, які не завдають значної шкоди клімату, біорізноманіттю та іншим складовим навколишнього природного середовища, а також, де це потрібно, заходів, спрямованих на запобігання, зменшення або компенсацію шкідливого впливу на довкілля під час провадження діяльності та заходів з відновлення;
- врахування факторів, які учасники запропонували покласти в основу механізму відбору населеного пункту для комплексного відновлення, а також для пріоритетності відбору проєктів для відновлення;
- запровадження деяких аспектів цифровізації щодо проєктної документації на будівництва та її експертизи, а саме:
 - запровадження автоматичних перевірок з використанням Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва відповідності проєктної документації на будівництво законодавству, вихідним даним на проєктування, обмеженням у використанні земель;
 - запровадження блокування виготовлення позитивного експертного висновку у разі невідповідності проєктної документації на будівництво законодавству, вихідним даним на проєктування, обмеженням у використанні земель.

Також варто звернути увагу на пропозиції учасників щодо:

- забезпечення стандартів доступності та інклюзивності відновлення на всіх рівнях, щоб врахувати потреби маломобільних, незахищених, малопредставлених та інших вразливих груп населення. Серед таких пропозицій - це створення національних стандартів доступності для інфраструктури, будівництва та послуг, і впровадження механізмів контролю за їх виконанням; підвищення обізнаності серед державних службовців, професіоналів у галузі будівництва, архітекторів та інженерів щодо важливості інклюзивного планування; створення консультативних рад та партнерств з громадськими організаціями для забезпечення широкого розуміння потреб та інтересів різних соціальних груп та інші;
- залученості громадян та інших зацікавлених сторін до процесів реалізації проєктів в розрізі цифровізації, а саме: регулярна й прозора комунікація місцевої адміністрації з представниками громади через канали у соціальних мережах; інформаційні кампанії; опитування та інше;
- доцільності проведення публічних консультацій/обговорень з населенням щодо політики відновлення і розвитку на всіх рівнях.

Звіт, підготовлений за результатами публічних консультацій, буде передано Міністерству розвитку громад та територій України для використання під час доопрацювання проєкту Закону України «Про засади відновлення України», а також напрацювання пропозицій до змін до законодавства, що є необхідними для реалізації державної політики у сфері відновлення.

ПРОЦЕС ПРОВЕДЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ

5.1 ФОРМАТ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Для найбільш ефективного залучення учасників публічні консультації проходили у двох форматах: онлайн-обговорення на платформі Zoom (групові обговорення) та онлайн-опитування.

На платформі Zoom у форматі онлайн-обговорення було проведено 3 події. Запрошені учасники мали можливість дізнатись від спікерки, народної депутатки Олени Шуляк, про основні новації, які передбачає проєкт Закону України «Про засади відновлення України» та поставити запитання. Також учасники працювали в окремих робочих групах та надавали свої пропозиції щодо визначених питань.

Для всіх учасників, які не мали можливості долучитись до обговорення на платформі Zoom, була розроблена онлайн-анкета. Дана анкета містила перелік питань для кожної цільової аудиторії, які запрошувались до участі у публічних консультаціях.

5.2 УЧАСНИКИ КОНСУЛЬТАЦІЙ ТА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

ПРОВЕДЕНО 3
ОНЛАЙН ОБГОВОРЕННЯ

ВЗЯЛИ УЧАСТЬ
612 ОСІБ

05

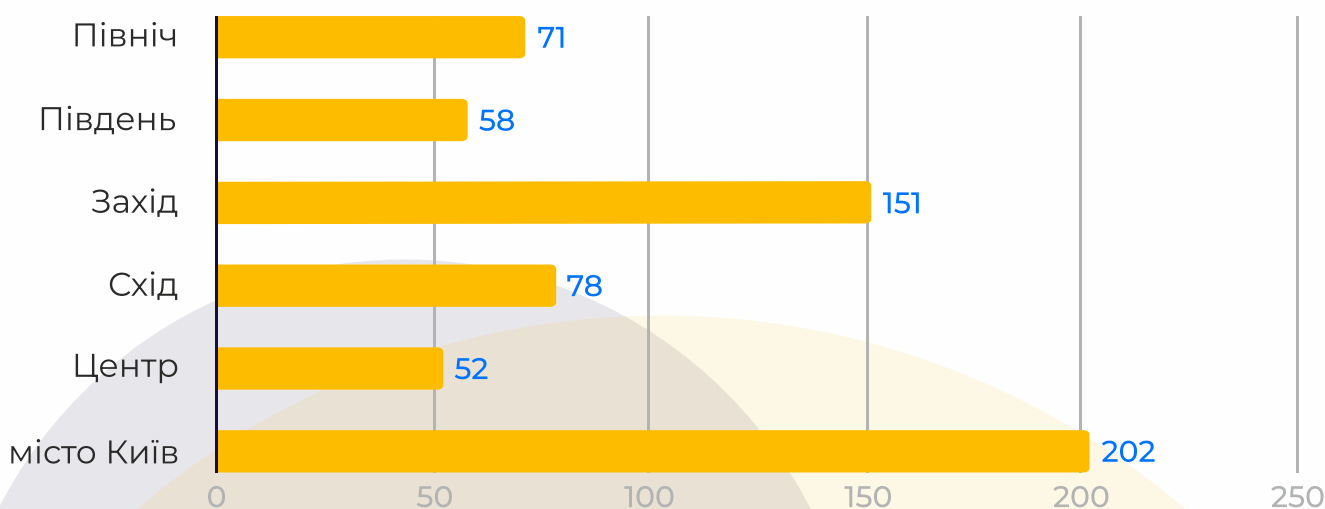
ЗАІНТЕРЕСОВАНІ СТОРОНИ, ЯКІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ПУБЛІЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЯХ

ГЕОГРАФІЧНИЙ РОЗПОДІЛ

Для охоплення більшої кількості громадян серія публічних консультацій включила в себе 3 події, куди були запрошені учасники із різних регіонів України

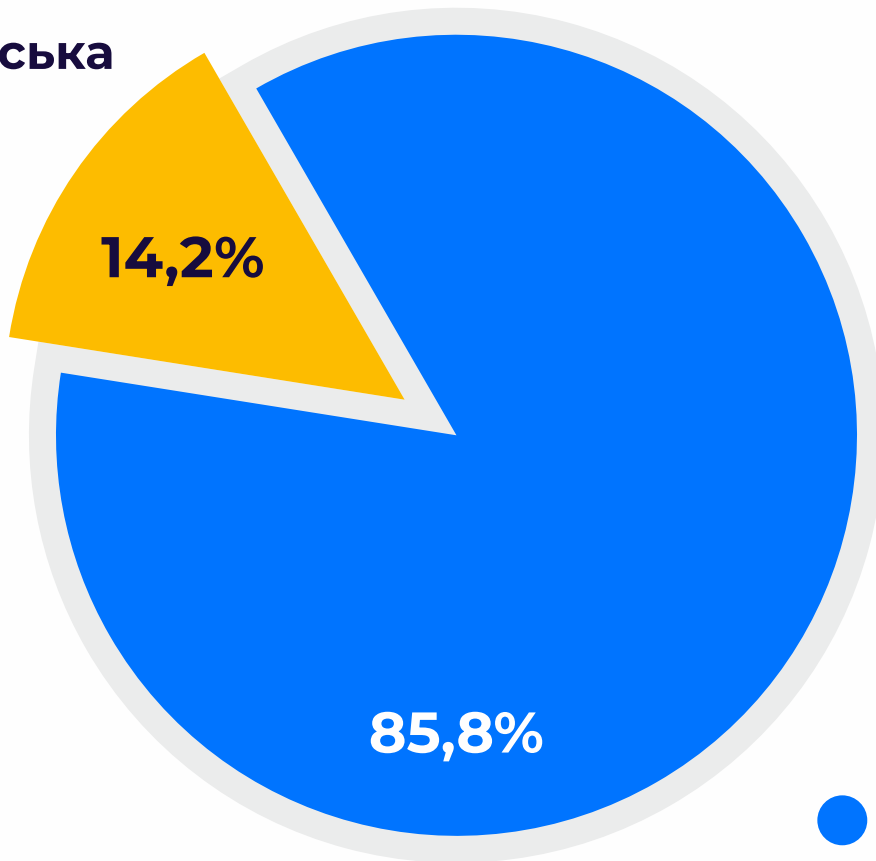
РЕГІОН ПРОЖИВАННЯ

05

ТИП МІСЦЕВОСТІ, В ЯКІЙ ПРОЖИВАЮТЬ УЧАСНИКИ

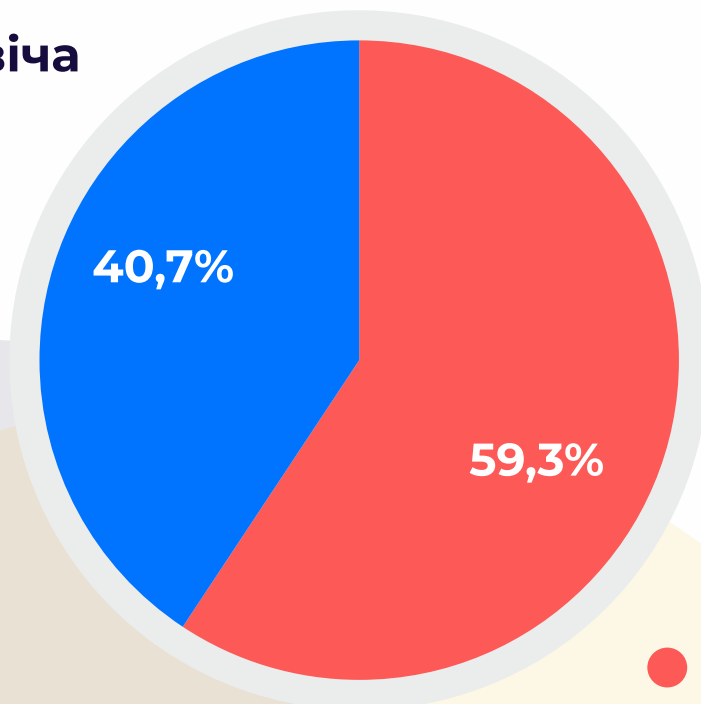
● Сільська

● Міська

СТАТЬ

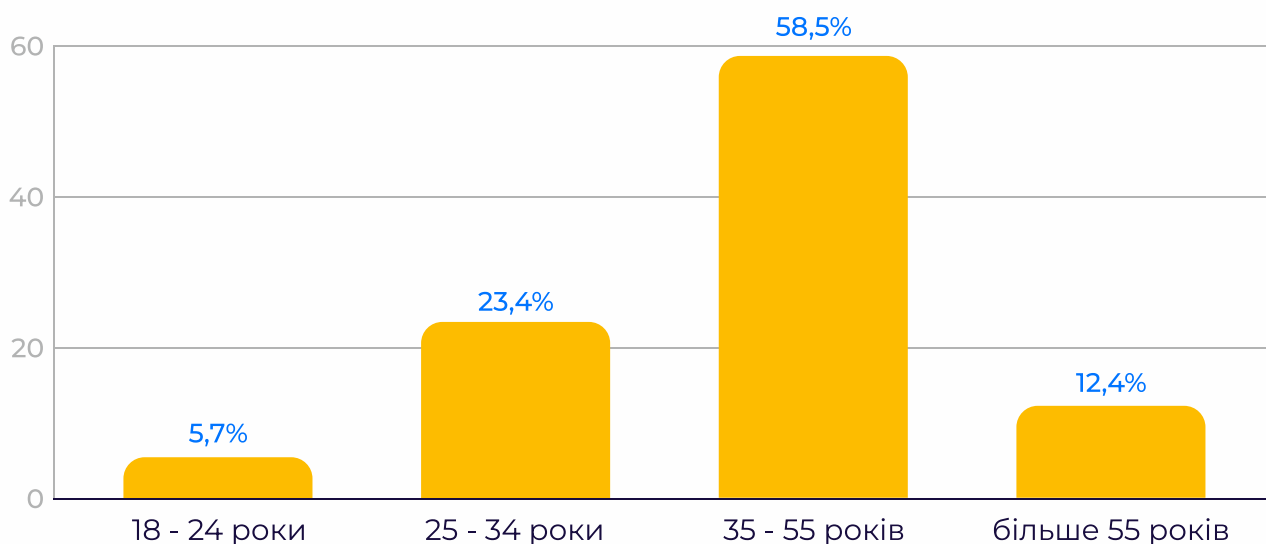
● Чоловіча

● Жіноча

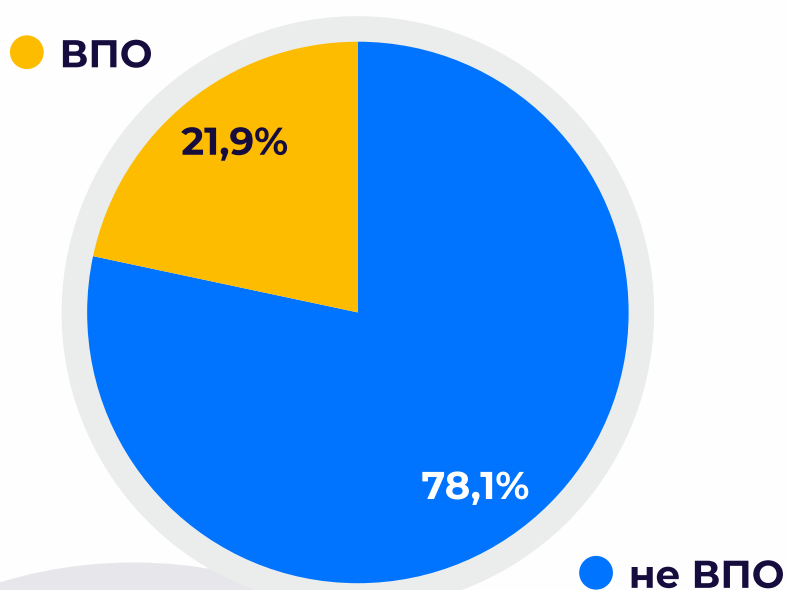
05

ВІКОВА КАТЕГОРІЯ УЧАСНИКІВ

ЧУТЛИВІСТЬ УЧАСНИКІВ ДО ТЕМИ ПУБЛІЧНОЇ КОНСУЛЬТАЦІЇ

СТАТУС ВПО УЧАСНИКІВ

ВІДСОТОК УЧАСНИКІВ, ЧИЄ МАЙНО БУЛО ЗНИЩЕНЕ УНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

